

BARCELONA 12 DE JULIOL DE 1891.

LA INAUGURAL DEL CENTRE CATALÀ DE VILAFRANCA

¡Quina festassa, mos bons lectors, en honor de la santa pàtria! Cert que costa sacrificis y pesars la propaganda que hem empresa; mes ab festes com la celebrada 'l passat diumenge á Vilafranca, l' esperit afeixugat se descarrega; puix son com amplas clarianas per hont la llum del ideal entra á axeribir las mústigas esperansas.

Eram tota una colla dels que, al entorn del penó de las quatre barras, forcejém per enlayrarlo á volar de nou pel cel de la gloria, hont tant hermós uns temps brillava: Una comissió de la «Lliga de Catalunya,» composta de 'ls senyors Salvat, Casas, Viza, Rodés, Valls y Pallerola y Valls y Vicents, qui la presidía; en Ferrán Alsina, representant la tot just nascuda y molt esperansadora *Associació de Propaganda*; n' Anton Sunyol, delegat de *La Unió Catalanista*; en Muntanyola y en Rocamora, representants del *Centre Escolar Catalanista*; en Fonolleda, per la Redacció de *La Renaixensa*; y un servidor de vostés, delegat per *Lo Foment Catalanista*, y per la Redacció d' aquest setmanari.

En la estació de Sant Sadurní s' aumentá la colla ab un nombrós estól dels catalanistas d' aquesta població, entre 'ls que coneguerem als senyors Mir y Sala.

Entre canturia y canturia de las gemadas

corrandas de la terra, parlavam, dins lo vagó, de la festa que anavam á celebrar:—Diu que será cosa bona; que s' hi desvetlla be 'l catalanisme á Vilafranca—deya un, y feya un altre:—Ja ho crech! figureuvs que abans de tenir local, lo *Centre Català Vilafranquí* conta ja ab mes de cent socis.—Cent dotze, 'o sé de bona tinta,—saltava un altre, y un de mes enllá afegia:—Y que 'ls mes son firmas de primera, y 'ls altres jovens de cor ardent.—Y la vila hi está tota interessada... é hi ha empenyo en fer grossa la festa... fins al teatre hi haurá funció de gala, que ja n' han publicat los anuncis...—En fi, que ja abans d' arribar á Vilafranca, podíam dir que havíam vist la festa al través de la llanterna mágica de la fantasia.

No obstant, l' efecte que á nostre cor de patriotas produhí la solemnitat, fou superior als entreguarts de la ilusió.

Quan á las cinch de la tarde entrarem en la sala del elegant y espayós Teatre Principal, hont devía celebrarse la inaugural del Centre, sentirem que, comensant pel cap, nos resseguí tot lo cos aquell esgarriament de pell característich de las mes fortes conmocions del sentiment que 'ns domina.

Aquella gran sala, d' ayre escalfat, hont onejavan, nous flamants, penóns y banderolas, ab las llampants y estimadas barras de nostre escut; aquell escenari, en que 'ls ulls brillants d' entusiasme descobrían tant nombrosa y espléndida representació de la causa, al voltant de la taula presidencial, ahont ocupavan son lloch lo jove tinent d' Alcalde de la vila y

convensut company nostre de causa senyor Baltá, Mossen Angel Garriga, que honra ensem al sacerdocí y á la poesia de Catalunya, en Pere Sacases, ilustrat notari, president del Centre, y altres representacions d' autoritats de la vila; y aquella gentada atapahida en los palcos y en las cadiras, multitud en que lluhían ensem la roba negre del senyor y del menestral, y la brusa ó las mànegas de la camisa del jornalero; quadro embellit per la nota sempre brillant y simpática de las damas y senyoretas, que hi eran en gran nombre, y, las mes de las últimas, coberta la ayrosa testa ab la tradicional mantellina blanca tant escayenta, que, ab tot y ser prou hermosas per acreditar sense cap dupte la popular corranda:

Vilafranca, diu la gent
que per cocas te gran fama,
per los cantis se la aclama
y es per noyas preferent,

resultavan mes bellas encara; tot axó acoblat sota las banderas de Catalunya, reunit allà per la empenta del amor al catalanisme, somogut y vibrant á estonas pel crit del patriotisme ofés, y altrás enardit pel recort de las grandesas de la terra, feya un conjunt capás de tornar boig d' entussiasme al cor de qui, com nosaltres, te per sos dolors mes grans y per sas majors alegrías, los dolors y las alegrías del sentiment patriótic.

Fou lo president, lo citat senyor Baltá, qui obrí la festa, pronunciant un discurs de bon patrici, en que poguérem notar que tal importancia concedía á la reunió catalanista, que li parlava com que tingués conciencia de que al parlar á ella parlés á la vila tota. Las paraulas que digué, voldriam oirlas dels llavis de tots los que desempenyan á Catalunya cárrechs municipals, ab tal que fossen honrats com lo senyor Baltá, incapás de faltar á ellas.

Acte seguit, don Pere Sacases, llegí un notable discurs de presidencia, definint las aspiracions del Catalanisme. Aquest discurs tenim entés que 'l publicarán *Las Cuatro Barras* y *La Renaixensa*.

Després lo senyor Asencio, qui presidía una comissió del *Centre Catalá*, digué algunas frases de felicitació al de Vilafranca, y llegí un discurs del president d' aquell, en Frederich Soler; en Valls y Vicens, President accidental de la «Lliga de Catalunya,» llegí un discurs pulcrament escrit, en que 'l patriotisme y la

religió católica n' inspiravan ensem los conceptes y n' embellían la forma; en Pere Muntanola, llegí, ab valenta entonació, uns quants párrafos, que acabava d' escriurer, flamejants d' entussiasme; n' Anton Sunyol, pronunciá un discurs d' estil popular, entatxonat de gráficas imatges, vestidura de conceptes de fonda intenció que 'l públich engrescat copsava y aplaudía entussiasmat; en Ferrán Alsina, ab aquella manera de dir transparent, resolta y nervuda, que revela ensem clara visió de la realitat y voluntat decidida, mostrá als catalanistas de Vilafranca lo camí per ahont se va á la redempció de la pátria; lo qui firma aquestas ratllas, parlá després que 'l senyor Alsina; seguintlo Mossen Angel Garriga, ab un discurs coratjós, que dictavan plegats l' amor á la pátria y la dolsa poesia; y posá 'l punt final lo jove senyor Roig, Secretari del Centre de Vilafranca, llegint un discurs que, per lo ben sentit y ben escrit, va trobarse massa curt.

L' entussiasme ab que la concurrencia oí la paraula dels citats oradors, no pot ponderarse. Si no haguessem trobat ja ben catalanista á la hermosa é important vila del Panadés, aquell entussiasme nos hauria demostrat que la n' havíam feta.

A la nit, al teatre del Tívoli, entre la gentada que l' omplía no 's parlava de res mes. D' altra banda hi esqueya aquella especie de continuació de la propaganda, puix la funció, catalana y barrejada ab castells de fochs y ab las cansons patrióticas del notable coro de la vila, era celebrada com á coronament de l' acte de la tarde.

En las curtas estonas de vaga, acompanyats per bon nombre dels catalanistas vilafranquins, —que, diguemho ara que ve á tom, nos han obsequiat ab una amabilitat extrema,—visitarem lo mes notable que la vila enclou, la bellíssima iglesia de Santa Maria, que espera, tota entristida, una fatxada condigna, la del Hospital, que restaura l' arquitecte senyor Font, y la mes notable de Sant Pau; també, convidats pel senyor Baltá y fentnos los honors de la casa la distingida esposa de dit senyor, visitarem detingudament l' antich palau dels Comtes de Barcelona, bellament arrencat á l' arruament que l' amenassava y convertit en sumptuosa vivenda pel repetit senyor Baltá, son propietari.

Al posar punt á eix enfilall d' impressions

y recorts, nos cal manifestar l'agrahiment que tots los fills amants de Catalunya devém á la porció escullida dels catalanistas vilafranquins, que ab lo seu devot entussiasme y bon seny han sapigut plantar ab tanta gloria la bandera del Catalanisme en la important vila capital del Panadés, ahont desde ara te nostra santa causa un de sos baluarts mes fermes y una de sas mes guapas esperansas, corresponent axís á l'honor que li concedí la Providencia d'haver sigut mare amorosa de 'n Xavier Llorens, de 'n Milá y Fontanals, y del Bisbe Morgades, estrelles de primera magnitut en lo cel de las glorias del renaixement de Catalunya.

N. VERDAGUER CALLÍS.

LA REVINDICACIÓ DEL LLENGUATJE

EN LA ENSENYANSA PRIMARIA

VI

Lo estrany es, que mentres la ciencia pedagógica senta com á principi indiscutible que la ensenyansa deu donarse als noys en la llengua materna; mentres en las Escuelas Normals d'Espanya se sentan los verdaders principis perque la escola sia útil y beneficiosa, mentres tothom está convensut de que te rahó que li sobra Avendaño, al afirmar en son *Curso de Pedagogía* que 'l caràcter de la ensenyansa deu fundarse en los principis inmutables de la rahó y de la filosofia, y *acomodarse al estat y modo d'esser dels pobles*; mentres que en lo Congrès Pedagogich, nacional, de 1888, tot lo professorat espanyol, dignament representat en ell, estableix (*conclusió 7.ª*) que «la ciencia pedagógica reclama que als noys se 'ls instruixi en la llengua que coneixen,» y (*conclusió 8.ª*) que «lo millor procediment pera ensenyar als noys la llengua castellana, ahont no es aquesta la nativa, consisteix en la pràctica y comparació d'aquella ab la seva propia;» mentres tot aixó 's diu, se repeteix y oficialment s'ensenya, nostres legisladors violan á gratscient aquests *principis inmutables de la rahó y de la filosofia*, obligant á que 'ls noys catalans aprengan en llengua forastera los fonaments de sa instrucció y fonsant aixís á aquellas tendras inteligencias nascudas al escalf de la llar catalana, á desenrotllarse y creixer en una atmósfera exòtica y artificial, prou ridícula pera feros esclafir la rialla, si no 'ns portés abans la rojor á las galtes y las llàgrimas als ulls.

La ensenyansa, y molt especialment la primaria, diu Avendaño: «deu acomodarse al estat y

modo d'esser dels pobles.» Respon á aquest principi la ensenyansa primaria á Catalunya? Vejemho.

Los noys catalans abans d'entrar á la escola aprenen dintre de la familia llur y per medis que vanament s'han procurat falsificar, un llenguatge que es lo nirvi, la vida, la clau del caràcter del poble catalá. Dintre de la familia catalana, per nostra sort encara, 's parla y 's resa en catalá; lo noy á cinch ó sis anys va á la escola pera trobarhi un complement de sa familia, pera perfeccionar lo coneixement d'aquell llenguatge ja prou comprés, pera parlarlo be y escriurel, en una paraula, pera aprendre l'idioma que parla ell, que parlan á casa seva, que parlan sos companys, que parla tot lo poble á que pertany, pera que despres li servesca com á instrument perfeccionat pera adquirir altres coneixements d'aplicació en lo ram de la activitat á que mes endavant se dedique.

Aixó es lo que 'l noy ha d'anar á buscar á la escola; aixó es lo que sa familia te dret á exigir de la escola; aquest hauria d'esser lo caràcter de la escola pera ser útil al poble catalá, y als demés pobles que forman l'Estat espanyol. Donchs, al entrar á la escola, 's topa 'l noy ab lo rótul tan ridícul com vergonyós, ja per part de qui 'l fixa, ja també per part de qui 'l tolera: *Se prohíbe hablar en catalán.*

Lo rótul respon perfectament á las disposicions legislativas vigents: «Se prohíbe hablar en catalán,» y ja está dit tot; aquí no ha de mirarse lo que li convé al poble catalá, ni lo que 'ls hi convé als noys de Catalunya, ni lo que li convé á tota Espanya. Que calli la ciencia, que la lley del progrés s'aturi, y en que tot se perdi, que 's parli en castellá. Y 'l legislador espanyol, despres d'haver fet un tan gran esforç d'imaginació y de seny, s'ajeu satisfet sobre sos llors: ha cregut que 'ls noys catalans al veure 'l rótul que posa en planta la lley quedarian convertits en perfectes *castellans* per art de bruixeria.

No obstant, lo noy catalá no 's converteix; al sentir parlar una llengua estranya á personas que saben parlar clar com ell, li apar que 'l pobre mestre ha de fer comedia sis horas diarias, y quan parla ab sos companys se burla del rótul y de qui l'ha posat, usant l'idioma de sa familia, de sos mateixos companys, del mateix mestre quan está fora d'aquell teatre que 'n diuen Escola.

Ells ab ells los noys continuaran, donchs, parlant en catalá, á pesar de la lley y del rótul que la posa en planta, y á dintre de la mateixa Escola 'l mestre trobará tants enemichs destructors de lo poch ó molt que fassi en la castellanisació, com deixebles tinga.

¡Y quins enemichs! Es impossible que la veu del mestre 's fassi sentir contínuament, totas las horas d' estudi; en cambi, la veu del amich, del company, sempre escoltada á dintre y á fora de la escola, es la que predominará sempre. Es mes; las horas que passarán los noys á fora de la Escola, serán ben aprofitadas pera desfer tot lo fet, si es que alguna cosa li ha quedat al noy de lo après á estudi; porque la Escola no es complement, sino antítesis de la familia y de la companyia que rodeja al noy catalá.

Resultat, que efectivament, los noys catalans en general van á la Escola á perdre un temps preciós, pera recullir, no mes, confiantla á la memoria, una llista mes ó menos llarga de paraulas forasteras, qual estructura y sentit escapa á tota inteligencia de set ó vuyt anys, y arriban als dotze y no saben, no poden saber ni de llegir ni d' escriure, si per llegir s' enten desxifrar lo escrit, y per escriurer fixar sobre 'l paper lo que s' ha tingut algun cop á la pensa.

Alguns professors catalans, al veure com la lley los hi fa malgastar lo temps y desitjosos d' aprofitarlo en lo possible, ensenyan la gramática castellana, comparantla poch ó molt ab la catalana que ells com los noys coneixen imperfectament. Pero sols anunciant aquest procediment ja vé cubriment de cor. ¿A quí se li acut ensenyar duas gramáticas al plegat, comparantlas entre sí á noys de sis, set y vuyt anys? Lo procediment es digne del pare que s' empenyés en fer invertir á son fill de set anys ab la toga doctoral en idiomas.

Axis los noys d' aquella edat no saben be 'l catalá ni pera parlarlo ni pera escriurel; están en lo moment precís en que ajudats de la rahó, deurían perfeccionar l' idioma que parla llur familia, llurs amichs, llurs companys, llur poble. ¿Cóm podrá ser aquest poch catalá que sab, punt de partida ó de comparació pera apendre una llengua estrangera? ¿Y quí es que pot obligar á cap mestre á que sápig a be 'l catalá, si no te condicions, ni estudis, ni obligació de coneixer lo castellá d' una manera aprofundida? Es més; lo catalá es desterrat de las Escuelas, de totas las Escuelas: segons la lley está prohibit lo saber catalá. ¡Com que está prohibit l' apendre!

Heus aquí donchs, com al presenciar l' espectacle que ofereixen las Escuelas del Principat lluytant ab la societat aquí establerta y ab la familia aquí constituída, y al notar los inconvenients inmensos, ó mellor, la complerta inutilitat de la ensenyansa primaria que á Catalunya 's dona, no ja nosaltres los catalans, sino qualsevol esperit imparcial exclamará plé de convenciment: «Efectivament te rahó Catalunya, descansa en la utilitat y en la conveniencia del poble catalá,

demanant que en las escuelas d' aquesta terra s' ensenyi l' idioma propi y en l' idioma propi dels que las freqüentan. Ho reclama la mateixa ciencia, y la práctica diu ben alt que sens ferho aixís no hi ha progrés possible, no hi ha verdadera ensenyansa primaria en las nostras Escuelas.»

SEBASTIÀ FARNÉS.

ORIGENS Y CREXENSA DEL REGIONALISME NAVARRO

EXHORTACIÓ ALS CATALANS

Conferencia donada per D. Artur Campión en la «Lliga de Catalunya»
la nit del 3 de Juny.

III

Dins los termens d' aquest mal girbat esbòc, fet á corre-cuyta, sense llibres ni documents á la vista, no hi caben noticias detalladas de nostre moviment literari regional. He de concretarme á una figura sola, y he de començar dihent, sense agraviar á ningú y sense negar cap mérit, que axis com entre nostres prosistas de la llengua castellana se 'n du la palma en Villoslada que en sa *Amaya* ha escrit lo poema idealista dels vaschs, y especialment dels navarros, Hermili de Olóriz, entre tots los poetas de la mateixa llengua, descol·la per la importancia de sa obra, ab tot y ser encara aquesta poch voluminosa.

Hermili de Olóriz, no te historia: sa vida pública son sos llibres y poesías. Lo visitá la musa que en la primera joventut sol venir á asseurars al capçal dels estudiants; mes las desditxas de sa pátria posárenli á las mans l' arpa dels barts y en los llavis la heróyca trompa. Ha escrit un Romancer navarro que conté tres poemes: *Roncesvalles*; una oda á *Las Navas de Tolosa*; dos poemes que 's nomenan *Calahorra* y *Alesbes*; variadas poesías soltas, entre las que recorda *El Naufragio* y *A Castilla*; una traducció en vers del célebre y apocrif, pero superb *Aztobiskar Kantua*; altra del *Arbre de Guernika*; dos llibres en prosa, *Fundamento y defensa de los Fueros*, *Compendio de la historia de Navarra*. Ha sigut premiat en los jochs florals per sa oda á *Las Navas* y sos poemes *Roncesvalles* y *Calahorra*. Ara treballa ¡Deu li perdó y li premie ensemps! en la patriótica, pero prosáica y pesada feyna de formar un *Diccionario de hombres notables de Navarra*. De tant en tant conrea la poesia, y escriu composicions com la que vaig á tenir l' honor de llegirvos.

Olóriz es lo poeta del heroísmo. Son amor á la pátria está format en los motllos de Tirteo. L' esperit de sa poesia es romántich, pero la forma, clássica. Lo doll de sos sentiments é ideas no es ample, pero es fondo. Sa vehemencia esclata ab imatges grandiosas, ab apóstrofes flamejants, condensats, com la càrrega d' un projectil, en un estil apretat, de netedat marmórea; descriu ab vivesa, color y majestat, manifestant sempre lo mes granat dels acontexements descritos. Sa poesia *¡A Castilla!* que no ha sigut prudent imprimir may, pero que era 'l fi de festa obligat de las reunions y banquets patriótichs, es la mes viril y apassionada

de totes, encara que en la importància artística es molt inferior a qualsevol de elles, puix que les estrofes improvisades no han sigut mai retallades i pulides; la expressió del patriotisme maltractat, arriba al paroxisme de la ira, realment terrible a voltes. Hauria pogut escullir una poesia de major empena que la que vaig a llegirvos; però aquesta, ademés de *inédita*, lo que 'm proporciona ocasió d' oferir a la *Lliga de Catalunya* una primícia literària, conté certes notes elegíaciques noves del tot en la lira de Olóriz.

Ha sigut inspirada per les runes del palau de Olite, aixecat pel Rey Carles lo Noble, maravillosa obra mestra de la arquitectura civil de la *Etat Mitja*. En la guerra de la Independència, lo general Mina, fundant-se en suposades rahons estratègiques, hi calà foc; ara la cobdícia arrodoneix la obra de la barbàrie.

Olóriz veu en aquestes runes la personificació de la decayguda Navarra i li retreu la memòria 'l record de passades glòries: una batalla ab los romans, la predicació cristiana de Sant Fermí, la Desfeta de Roncesvalles, lo passatge de Sancho Abarca pel Pirineu ple de neu i escombrat per les allaus a fi de llibertar a Pamplona que la moresma assetja i la melancòlica figura del Príncep de Viana. Héusela aquí: (*lo Sr Campió declara, mes que llegeix, d' una manera magistral, emportat per la identificació del seu esperit de patriota ab los grossos sentiments de la composició, la poesia del Sr. Olóriz*).

IV.

Lo moviment polític comensà un xich mes tard que 'l literari, i un cop iniciat, abducs caminaren per distinta corrent, que sovint se confonien. Quan se constituí la *Asociación Euskara de Navarra*, las provincies del Nord estaven subjectes al estat de siti, deslliurant-les de tant ominós jou lo ministeri Martínez Campos; era, per lo tant, impossible pensar allavors en acció política, ni tampoch se pretenia altre cosa que acoblar als amants del país i nodrir i fer créixer 'l esperit fuerista. Però com en la *Asociación* dominava 'l element jove, impacient i arrebatat, i com per altra part hi havia molts socs que no podien comprendre, per falta de cultura adequada, 'l alçans social del renaixement literari a que donava impuls aquella i demanaven, constantment, que 's fes quelcom de *pràctic*, declarant-se disposats a donar-se de baixa en cas contrari, va entrar-se resoltament per lo camí de la lluita política.

May la *Asociación*, com a tal, prengué part en ella; va fundarse un periòdic diari ab lo títol de *El Arga*, quin lema, per armonisar ab lo moviment polític viscaí, dirigit per 'l insigne Sagarminaga, fou «Unión vasconavarra.» Mes com los redactors, col·laboradors i protectors de *El Arga*, eran les mateixes persones que figuraven al cap de la *Asociación*, la gent va donarla en batejar ab lo nom de *euskaros* als partidaris de les noves idees polítiques, i en establir una inconvenient identificació entre aquestes i la *Asociación*, que a la fi havien de produir la separació de molts que 's contentaven ab que s' escrivissen versos, se fes música i 's premiessen vacas grassas.

La lluita comensà en unas eleccions per diputats forals i provincials: los fueristas presentaren candidat per lo districte de Pamplona a un digníssim cavaller, fill de distingida família navarra, que exercia lo càrrech, si mal no recordo, de President de la *Asociación Euskara*; però mireu, senyors, de quinas circumstancies mes xicas dependeix 'l èxit de les causes mes grans i justes. Lo candidat fuerista, propietari riquíssim que passava part del any en la vall de Baztan, per qüestions de caràcter particular i local ocorregudes feya temps, i que 'l comitè pamplonès ignorava, no era simpàtic a certs personatges importants de la vall; determinaren aquets ferli implacable guerra, i per batre'l mes fàcilment, 'l hi oposaren un candidat, fill de Baztan, home de clara intel·ligència i de energia, que arbolà la bandera lliberal. Foren molt disputades les eleccions; dependia 'l triomf de pocs vots, i una hàbil falsificació los va treure al candidat fuerista. Aquestes eleccions enardiren los esperits; s' escrigueren aspres comunicats i folletos i s' incoaren varies causes criminals. Lo triomfador fou nomenat poch després Governador de Navarra, per lo Ministeri Sagasta, i desde aquest lloch oficial pogué, mellor encara que abans, fer mal al partit euskaro. No obstant, aquest va conseguir traure triomfant una candidatura casi completa (excepte quatre candidats) en les primeres eleccions municipals que hi hagué a Pamplona, contra la coalició monàrquic-lliberal-republicana que 'l Governador manava personalment i desde llavors la administració municipal de la capital quedà per ells, i encara en eleccions de diputats provincials obtingué victòries.

Però en canvi 'l personatge baztanès logrà separar del fuerisme a la major part del element lliberal (i uso aquesta paraula en son sentit impropï de partidari del règim constitucional i de la legitimitat de la rama isabelina), quedant-se ab los fueristas únicament los lliberals que estaven convencuts de la impossibilitat de servir a dos amos al mateix temps, i que entre 'l país i 'ls partits havien obtingut pel país. A haver sigut altra la persona que 'ls fueristas elegiren per son primer candidat (i axò que, senyors, cap 'l hauria aventatjat en patriotisme, honradesa, abnegació i intel·ligència), hauria sigut elegida sense lluita i potser mai, o tot lo mes temps a venir, en època en que fos mes robust lo partit, s' hauria realitzat aquesta escissió.

¿Quinas eran les idees que 'l partit fuerista sustentava? Y al dir partit, me valch d' un vocable còmode, perquè en realitat mai hi hagué a Navarra una agrupació coordinada, ab programa inmutable i autoritats supremes que imperessen disciplinàriament sobre 'ls afiliats. Lo sistema adoptat era 'l dels comitès espontànies; aquests elegien los candidats, i la seva presentació per lo periòdic orguen del fuerisme, 'ls comunicava la significació que ja davant del públic havien d' ostentar indefectiblement. La designació de persones se feya ab esperit ample, sens cap mena d' intransigència, buscant auxiliars, captant-se voluntats, sumant elements que representessin foras vivas, partint de la suposició que sempre resultà exacta, de que donarien la nota dominant als elegits, los que entre aquests compartien totalment les idees dels iniciadors: d'

aquesta manera, moltes persones que sols hi simpatissaven, acabaren per abraçar resoltament lo fuerisme.

ARTUR CAMPION.

(Acabarà).

INTIMA

Anit jo t' he somniat
mare meva de mon ànima,
ab tos ulls angelicals
y ab lo somris á la cara;
esverat m' he dexondit,
y, eixint correns de ma cambra,
t' he buscat per tot arreu,
t' he buscat y, al no trobarte,
he caygut sobre 'l trespol
cridant: ¡mare, mare, mare!

De sopte he tingut un sust;
que he sentit demunt mos parpres
la teva boca de mel
que 'm dava frescor, besantme;
m' he alsat corrents altre colp,
ab febre, ¡si t' he cercada!
he seguit tot lo casal
y al ser devant de ta cambra,
he sentit mon ressó á dins
que deya encara: «mare, mare!»

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.

LAS ASOCIACIONES OBRERAS

Mediten nostres obrers quin resultat los han donat las associacions que, segons sos capitossos, havian de conduhirlos á las reivindicacions de la classe y reportarlos un sens fi de ventatjas, y 's convencerán de que, fins ara, tots los resultats han sigut negatius. ¿Qué han lograt los obrers catalans ab seguir las doctrinas predicadas per gent forastera? Fa ja molts anys que dura la lluyta entre 'l capital y 'l treball, y, si perjudicis n' ha tret aquell, molts més n' han sofert los treballadors per contar ab menos recursos de resistencia.

Comensá la agitació obrera en la industria fabril, per rahó de ser la més important de nostra terra, y sos primers centres de propaganda foren Barcelona, Igualada, Reus y Valls, llocs ahont havia pres mes volada; y encara que en aquell temps no fossen predicadas las ideas anarquistas ni inventada la dinamita, en totas ellas, la ignorancia excitada per la mala fé, feu us del foch ó del ferro (ab ver sentiment dels treballadors honrats) al veurer que las vagas no 'ls havian donat resultats satisfactoris, ab lo que lograren que eixas poblacions, destinadas á ser caps de comarcas industrials, quedessen casi be sense industria y que 's poblessen de fàbricas las voras del Llobregat y del Ter. Barcelona mateixa cada dia va perdent més

sa industria fabril, y gracias á ser lo centre del comerç, ha conservat los diposits y despaigs de las manufacturas catalanas; fins de son pla cada dia van fugintne las fàbricas.

Avuy, que per efecte de la propaganda anarquista nostra montanya va perdent sa antiga fesomia; que la agitació va pujant per las voras dels rius y nostres obrers van perdent sa proverbial fé cristiana; que 'l govern central procura per tots los medis ofegar son amor á la terra que 'ls vegé náixer; que 'ls obrers tenen per capitossos á gent forastera (que no poden, per lo tant, ser coneguts per sas obras si sols per sa xarrameca); que 'ls delictes comesos per medi de la dinamita son de més difícil descobriment, demostrant ensemps major cobardia y pitjors instints que 'ls comesos per medi del ferro; y que, en fi, molts altres negocis ofereixen més seguritat y ménos treball que las empresas industrials; sols Deu sap ahont anirém á parar ab tal conjunt de circumstancias, si nostres obrers no posan enteniment. Vulga Deu que, aixís com la industria fabril passa de nostras ciutats y grans poblacions á las voras dels rius de nostras montanyas, no passi d'aquestos á las voras del Ebro y del Noguera y que aquella gent, qu' está en condicions molt pitjors que l' obrer catalá, no compregui qu' es millor guanyar un jornal segur de tres pessetas, treballant á cobert, que un de sis rals treballant al camp, y sols en los dias de bon temps.

¡Qui sab si aquestos *compañeros* que predican en tots los meetings obrers, y quins apellidos no son de la terra, tenen per missió inconcient la de fer insostenible l' industria á Catalunya, perque, al establirla en sa regió, no hagen de lluytar ab nostra práctica y ab nostres coneixements industrials! En aquest cas si que haurían fet un negoci rodó nostres obrers, després de haber mantingut ab sas quotas als que 'ls causarian la ruína.

Del art fabril se comaná la agitació als demás arts y oficis y, si be aquestos per necessitar-se á Barcelona, ó perque, com los paletas, treballant allá ahont tenen la feyna no han pogut ser transportats, en cambi, ab las vagas y exigencias, han lograt que 'ls industrials que necessitavan treballadors, n' enviessin á buscar de fora, y fins en alguns oficis, s' han pres la molestia d' ensenyarlos de cap y de nou; un cop un treballador vingut de fora de Catalunya ha tastat lo que es viurer en nostra terra, ja no se 'n torna may mes á son pays, ja sap lo que es viurer be; de lo que resulta que constantment está augmentant la colonia de forasters á Barcelona; ab l' augment de treballadors, ha vingut la escassetat de feyna; al demanar lo jornal de vuyt horas, ho defensen dihent: «axís, treballant menos, hi haurá mes obrers ocupats» ¡Cada vaga que fassin, vindrán treballadors nous y allavors tindrán de demanar set horas y després menos! ¿y ahont va á parar axó?

Meditin ab calma nostres obrers las ventatjas que han obtingut ab sas associacions de resistencia, y compendrán que han perdut temps y diners, veurán que no han lograt mes que ventatjas ilusorias, per lo poch temps que 'ls han durat, y comparadas ab los perjudicis que després los han sobrevingut.

Nostres antichs gremis, lograren al menys enaltir lo

treball, fer respectar á sos agremiats, fomentar lo major adelanto possible als obrers en llurs respectius oficis, posar ben alt lo nom de nostra pàtria, y defensaren sempre las llibertats de Catalunya.

Per res d' axó s' han preocupat las modernas associacions obreras; sols han fomentat los odís y rancúnias y sobre tot han cobrat las quotas als associats.

Molt millor los hi hauria anat als obrers que, en comptes d' escullir per capdills als mes xarrayres, haguessin triat als mes treballadors y aplicats, y que aquestos, en lloch d' apendre á passar la tarde en los cafés, aprofitessin las horas vagarosas per estudiar la part teórica de son ofici; allavors units, tots junts podían esperar sa regeneració, per medis simpátichs á tota persona honrada, com son lo treball y l' estalvi.

Aném á indicar alguns datos per probar que las associacions obreras, seguint un camí diferent del que han agafat, podían convertir al treballador en menestral y axó sens que sos associats tinguessen de fer cap sacrifici fora dels que fins ara han fet; al revés, no hi tenian l' inconvenient dels paros, que no portan mes que la ruina á las families.

L' associació obrera mes important de nostra terra, acostuma á cobrar dos rals setmanals de quota á sos socis (contats per terme mitx y al pla de Barcelona); ara be, suposém que mil treballadors s' associen pagant los mateixos dos rals setmanals, que passen á formar part de fondo social; nos trobém que mil treballadors, á dos rals un, fan *dos mil rals* ó sigui *cent duros* setmanals que son *cinch mil dos cents duros* l' any; al finir lo primer any, la societat fora mestressa d' un capital de *cinch mil dos cents duros*, que, posats al interés legal del *sis per cent*, y ananthi afegint las quotas recaudadas durant *deu* anys, nos donaria l' següent resultat:

Fi del 1er any 5200 duros.

Fi » 2 ^{on} »	5200 del any anterior + 312 d'interessos + 5200 =	10712
Fi » 3 ^{er} »	10712 » » + 642 » + 5200 =	16354
Fi » 4 ^{ta} »	16354 » » + 993 » + 5200 =	22747
Fi » 5 ^{ta} »	22747 » » + 1364 » + 5200 =	29311
Fi » 6 »	29311 » » + 1758 » + 5200 =	37269
Fi » 7 »	37269 » » + 2236 » + 5200 =	44705
Fi » 8 »	44705 » » + 2682 » + 5200 =	52587
Fi » 9 »	52587 » » + 3155 » + 5200 =	60942
Fi » 10 »	60942 » » + 3656 » + 5200 =	69798

De modó que, al acabar lo desé any, se trobaria la societat ab un capital de *xi-xanta nou mil set cents noranta vuyt duros*, diguéim setanta mil ab números rodons.

Aquest capital lo tindrian tot enter á sa disposició, porque de gasto d' administració cap los n' hi ocasionaria, puix las quotas las podria cobrar un treballador per cada secció, com fan actualment, sens que per aquest treball tinguin cap retribució; y de contabilitat ben poca haurían de portarne, ja que tindrian son capital á interés; ab sols dedicarhi las horas vagarosas, ne tindrian de sobras per portar sos comptes.

Possehidora la societat d' un capital efectiu de *setanta mil duros*, junt ab lo crédit que representa aqueix

capital, quan es manejat per personas honradas, podrian establir una fábrica en la que podrian ocupar *dos cents* treballadors, los que serian ja menestrals; puix treballarian per ells y á casa seua.

Un establiment que te un capital de *setanta mil duros*, dirijit per un gerent, majordom y contramestre y ab treballadors que portan al menys *deu* anys de práctica industrial y ls directores ab *deu* també d' estudis teórichs, en que tots treballarian ab delit y satisfacció, es seguríssim que donaria bons resultats. Aquest fora lo primer pas per la emancipació de la classe obrera.

J. Bozzo.

MOVIMENT REGIONALISTA

Mentres esperém que *La Pàtria Gallega* nos porte noticias, á la menuda, de la gran festa de las lletras gallegas, que acaban de celebrarse á Vigo, nos complaurém en copiar de nostre excelent company *Lo Somatent*, de Reus, lo següent article que á aquella fa referencia:

«O las ideas regionalistas están fonamentadas en la vida real dels pobles, ó no ho están; ó las aspiracions del regionalisme son llógicas y naturals, ó son illógicas y no s' avenen ab la naturalesa; en aqueixa qüestió no hi caben ni podém admétrehi termes mitjos.

Donchs aquell que vulga sapiguer, pero sapiguer ab certesa, lo que hi ha de veritat en lo fons d' aqueixa qüestió, no ha de fer res mes que girar entorn seu los ulls y observar, pero observar, com se sol dir, posada la ma damunt del cor, la manera com va desenrotllantse la vida política en la Europa de nostres temps. Quant no en lo Nort en lo Sur, quant no á Llevant á Ponent, cada dia veurá portarse á cap en algun poble manifestacions en sentit menys ó mes obertament regionalista, y posis bon compte en que aqueixas manifestacions no son lo resultat del voler ó del capritxo de tres ó quatre poetas ó de mitja dotzena de somniadors, si ho fossin no serian tan constants ni tan pertinents, sino que son sotregadas ó moviments que responen á un mateix objecte, y que son preludi d' un moviment poderosíssim que está ara en la época d' engendrament y que no ha de trigar pas gayre á iniciarse.

Repasant avuy alguns diaris arribats de provincias, nos hem topat ab un que 's publica á Vigo, *La Concordia*. En ell hi havém trobat una relació de las festas que aqueixos dias se celebran á Tuy: á Tuy s' hi han celebrat uns «Jochs Florals.» Aqueix es lo fet que aném á senyalar avuy á nostres llegidors; pero tingas en compte que pera ferho nos valém d' un diari que cap interés te en donar importancia al fet, que, molt al contrari, mes aviat tindria interés en empetitirlo, porque no es gens, absolutament gens regionalista.

De la relació que *La Concordia* fa de la festa nos preném la llibertat de traduirne los següents trossos:

«Es precis convenir en que la festa literaria ha sigut potser, y sense potser, l' atractiu major que ha ofert Tuy en las festas d' aquest any.

«L' acte resultá de gran serietat, causant excelent efecte á la concurrencia que assistí á la festa.

»No caldria manifestar que l'acte tot enter revestí un caràcter marcadament regional. La música, los discursos, las poesías, tot fou gallego.

»L'auditori permanesqué identificat per complert ab lo desenrotlllo de la festa. Silenciós durant los discursos y la lectura de las poesías, solzament de tant en tant era interromput aquell general reculliment per l'explosió dels aplausos.

»Una vegada mes s'advertí clarament la anarquia filològica que regna en lo gallego. Ni 'l llenguatge usat per lo senyor Lago s'assembla al del senyor Murguía, ni aquest al del senyor Brañas, ni cap d'ells al del senyor Cabeza, ni entre sí al dels poetas premiats. Pensin, donchs, los regionalistas, avans que en utópicas autonomías, en la unificació del dialecte, respecte al qual existeix un complert desconeixement per tot arreu.»

No s'impacienti ningú per la anarquia que regni en la llengua gallega, que *La Concordia* anomena dialecte; ¡tant temps de jaure oblidada! no es pas estrany que al aixecarse altra volta se notin en ella aytals divergencies; per altra part no es pas una unificació lo que convé á una llengua que tant temps ha estat endormiscada, sino, tot lo mes, una *sincretisació*, y aqueix es treball de molta feyna y de molt temps: es lo treball que va á efectuar-se en la llengua catalana, degut á continuadas seleccions.

En lo que convé aquí sobre tot fixarse es en que «l'auditori permanesqué per complert *identificat* ab lo caràcter de la festa.» Ah! aquí hi ha quelcóm mes de lo que á primera vista sembla; aquí hi ha la compenetració profunda y real d'un poble ab los poetas y 'ls *somniadors* que 'l despertan á la vida, que volen tornar-li lo que fou seu: son caràcter y sa Historia.

Y aquí tenim un altra de las petitas sotregadas que fan somoure l'edifici artificial de las *grans nacionalitats*.

No ab elucubracions polítich-filosóficas, que algú pot tindre per sospitosas, sino observant lo que passa entorn nostre es com veurém lo que hi ha de natural en lo departament de las verdaderas nacions.—R. POMÉS.

Copíem de *L' Oloti*:

«Participém á nostres apreciats lectors, que está acabada l'impressió del tomet que conté los discursos y composicions premiadas en lo primer Certámen Literari que varem celebrar en la passada Festa Major. Aquesta setmana se passará per lo Conserge un exemplar al domicili de cada senyor Adjunt. Los que sían de fora, y si hi hagués algú de la vila que no 'l rebia, podrán servir-se nombrar á persona de la present pera que lo passi á recullir en casa del senyor Secretari del Centre, don Joseph M.ª Basil.»

Lo *Setmanari Catalá* de Manresa, referint-se al acort pres per l'Ajuntament de Reus, de rotular los noms dels carrer en llengua catalana, diu:

«Y nosaltres á Manresa, ¿haurém de ser menos que á Reus? ¿Te suficient patriotisme l'actual Ajuntament per pendre semblant acort? ¿Qué li sembla senyor Alcalde? Sospitám que vosté aixó ho considerarà, tal vegada com una nimietat, casi una *pequeñez*, y per aixó

mateix li pregám que 'ns ho defensi, puig ab cosa que tan poch li ha de costar, accontentaria á bon número de manresans y creyém que no sería mal rebut per ningú. Perque... encara n'hi ha de catalans á Manresa! Donchs nos sembla que al cap y á la fi val mes accontentar als de casa, que als de fora.»

Ha sigut nombrat Alcalde d'Olot, don Nonito Escubós, caracterisat soci del *Centre Catalá* d'aquella vila; ocupant lo càrrech de primer tinent don Joseph Sadera, soci també del dit Centre y ben conegut en lo Catalanisme. No duptém de que tant bons amichs nostres honrarán la causa ab lo desempenyo de llurs càrrechs.

Lo diumenge passat en la associació «Foment Catalanista» se doná la conferencia anunciada sobre 'l tema: *Com podrá recuperar Catalunya las llibertats que se li usurparen per la força*. Davant de nombrosa y distingida concurrencia, lo conferenciant don Sebastiá Farnés, explicá 'ls títols que te la nació catalana per ésser lliure y autónoma, y las vicissituds perque ha atravesat lo Principat, demostrant com la prosperitat y grandesa de la nostra nació al igual que de las demés de la península ibérica foren degudas al respecte mútuo, á la autonomia de totes, essent la decadencia y postració actuals fruyt de lo que s'anomena unitat y que millor podria dirsen absorció per Castella ó castellanisació. Lo conferenciant terminá augurant encara días de gloria pera Catalunya y demés pobles d'Espanya, donadas las senyals de reconstitució que 's notan aquí, á Galicia, á Vasconia y á Navarra, senyals que recordan lo naixement de nostras nacions, citats després de la invasió dels alarbs. Lo regionalisme fou la grandesa d'Espanya, y aquest régimen ha d'esser qui la tregui de sa actual postració.

La distingida concurrencia que omplía 'l saló de reunions del Foment Catalanista, acullí ab aplaudiments y altrás mostrás d'aprobació las paraulas del conferenciant en mitj de son discurs, y al final fou calurosament felicitat pel jovent catalanista que aquella associació conta en son sí.

En una carta que 'ns envia un estimat amich y company de Sampedor, se 'ns comunica la agradable nova de que 's treballa de fort y de ferm entre 'ls bons compatricis de dita vila á fi d'organisarhi pel 26 del corrent solemnes festas patriótich-religiosas per honrar la memoria del gloriós *timbaler*, ab motiu d'esser colocada una lápida recordatoria en la casa ahont nasqué lo llegendari héroe de la immortal batalla del Bruch.

Segons diu la citada carta, s'ha conseguit unir al indicat objecte totes las voluntats; cosa gens extranya, puix res hi ha que donga tanta cohesió, com lo ver sentiment patriótich: Y aquestas festas lo tindrán; basta dir que n'es l'ànima nostre ilustrat amich y colaborador Mossen Anton Vila. A fi de correspondrer als esforços dels bons sampedorencs ab nostra humil cooperació, en lo nombre vinent de nostre setmanari, comensarém la publicació del informe que emeté la Academia de la Historia sobre 'l folleto que Mossen Vila publicá escatint l'assumpto del *timbaler del*

Bruch, informe lluminós, que dona clara y complerta noticia de la qüestió.

Probablement pendrán part en la solemne vetllada literaria y musical que 's prepara á Sampedor pel dia 26, coneguts y entusiastas catalanistas de Barcelona y de Manresa.

CORREU NACIONAL

Vich, 9 Juliol.

Los lectors, á qui suposo molt bons Jans, han de dispensar al engiponador d' aquestas crónicas, que temptat de lo que ha sentit contar als que tenen la sort de poder rodar per aquets mons de Deu perseguint la fresca cada istiu, no haja sapigut resistir y, permetentse una passejada de vuyt días, s' haja oblidat de polítiques tota una setmana y se 'n haja anat á Vich á veure las festas de Sant Miquel.

Aquest escorregut cronista no sab si á horas d' ara governa encara en Cánovas ó ha triomfat aquella república *tan práctica* dels Salmerons y demés companys. No sab si los comerciants de fils y betas de Madrid han declarat ja la guerra al Banch d' Espanya, y sent sa conducta imitada en provincias, ningún admet los bitllets. (¡Y jo que n' admetria tants! Y es lo mes trist que 'l famós Banch no la sabrà aquesta solució.) No sabeat res de la política ¿cóm escriure un correu nacional?

Y no obstant, ara hi caych. Hi ha una cosa nacional per excelencia, un assumpto sempre vell y sempre del dia; lo orgull de la nació; la única cosa que ab tota sinceritat y ab tot lo fervor adoran republicans y monárquichs, grans y petits, sobre tot los que abans que catalans ó gallegos, andalusos ó castellans, son espanyols: l' *espectáculo nacional*. A Vich s' hi han verificat *corridas*; axís un escrit que 'n parli se pot calificar ab propietat de correu nacional.

Perque lo que ara 's verifica á Vich, son *corridas* y no 'l típich corre-bou; *corridas*, no de toros, sino de vacas, magras, esprimatxadas, rabiosas, ab lo sagell d' en Carriquiri y ab intencions tant dolentas com los seus germans del sexo fort. ¡Oh, las *corridas* de Vich! ¡Quants *Lagartijos* s' hi veuhen en incubació! Ara, á la hora fixa, la presidencia ocupa son palco; la música enjega una tonada d' aquexas tan flamencas que ara s' estilan y al compás surt la *cuadrilla*, vestint trajos coetanis d' en *Cúchares* y ab un garbo molt andalús del Clot. Perque, axó sí, lo espasa se gira quan li cridan *Chulo* y es fill lligítim del barris de Triana, de la Barceloneta ó de Sans. Y 'ls demés companys el *Peludo*, en *Sacamuélas*, etc., andalusos per l' estil.

Además d' aquesta *cuadrilla oficial* que cobra del estat ó dels empresaris de la festa, hi ha una altra *cuadrilla* qui treballa á competencia; sos individus son també andalusos á la catalana y s' anomenan *Barbián*, *Rabicorto*, etc., mes no tenen honoraris assignats y 's fan lo jornal dels flochs ó premis que prenen, ó de la colecta de céntims que fan per la plassa dos de tals individus, ab una capa de torero en forma de bossa que may s' ompla, recurrent totas las localitats

y solicitant del públich que 'ls demostri, mal no sia sino ab la ofrena de deu céntims, la seva estimació. Y amen dels toreros, la plassa se veu plena d' aficionats. Surt la Carriquiri, y tot es animació. L' un li dona *largas* desde *honesta* distancia, (desde la part oposada de la plassa), y las remata ab molt lluhiment, ab lo animal mes aprop d' un kilometre, desde dalt de la barrera ó catafal; allá 'n veurán de *verónicas por detrás*, de *navarras*, de *farol* y altra mena de sorts, de banderillas terrestres y estocadas atmosféricas y de saltos á la *eternidad*. Llástima gran que la vaca 's porta molt sovint com á bestia que es y 's permet la poca gracia d' estripar lo vestit als hereus d' en *Pepe Hillo*, fent sortir á la llum del sol y contra la voluntat dels amos, lo que mes empenyo tenian en guardar reservat.

Axís, (á empentas y tomballons y ab evidents miracles de Sant Miquel que fa inofensivas las banyas de las vacas y, salvo que no mes en martirisan una), continúa la corrida que 's fosch, sense que 'l poble soberá n' estiga tip encara, ni 's convenci de que s' ha acabat la gresca, com ho proban sos crits axordadors de ¡Bou! Mes bou! ¡Oh, l' *espectáculo nacional*!

Altre dato molt nacional puch insertar en aquesta crónica. Per Sant Miquel, á Vich no hi faltan timadors, ni taruguistas, ni cap de las altres menas de *istas* que tant abundan en las capitals. Diu que venen de Barcelona á passar festas. Aquest any per ells las han passadas desagradables molts vigatans, contant entre 'ls tals al senyor jutje de primera instancia, que trobá neta com una patena la seva habitació.

Y ara parlém d' alguna cosa que si no es tant nacional te un bon xich mes d' interés. Vich te una gran sort; la de possehir un esbart d' homes de ciencia y un sabi prelat, com pochs patriota, que sab apreciar lo esforç dels primers y afegirhi lo seu propi resultant d' aquexa benhaurada conjunció, fruyts d' inestimable preu. Qui s' en vulga convencer haurá de fer una visita, que li resultarà molt profitosa y agradable, al *Museo arqueològich diocesá de Vich*, que s' inaugurarà dimars passat. Lo excelentíssim doctor don Joseph Morgades y Gili, honra de la sede vigatana y la Societat arqueològica de Vich, poden estar satisfets de la seva obra. Hem sentit de personas competentíssimas, calurosas alabansas del expressat museo, ple d' exemplars curiosíssims de gran valor històrich y artístich, com iguals se 'n troban en pocas parts. Ocupa cinch salas del palau episcopal, duas d' ellas vastíssimas y la disposició dels objectes ni pot ser mes adecuada, ni mes elegant. Tals objectes, molts d' ells prehistòrichs y de las Edats antiga y mitjana, no están encara classificats é inventariats del tot, mes los que ho son passen ja de 1200. Lo museo ha merescut expontáneament y sense ser suplicada, la benedició papal. Axís ell será fruytós. Lo ajuntament vigatá ha volgut demostrar al excelent prelat lo que l' estima; y l' ha declarat fill adoptiu de la ciutat. Los motius que 's consignan en lo dictámen del ajuntament propositant tal acort, no poden ser mes encomiástichs del eminent prelat. La població ha rebut ab aclamacions lo acort del ajuntament. Premi ben merescut per los afans y virtuts del incomparable bisbe de Vich.

Aquí he de acabar, porque á voler parlar de las de-

més festes, se 'm giraria feyna per llarga estona. Las funcions religioses han sigut espléndidas, las profanas, moltes, selectas y variadas que per tots los gustos n' hi ha hagut. Funcions d' ópera, de drama y de sarsuela, concerts, vetlladas literarias; certámens de coros, funcions humorísticas, corre-bou, balls d' etiqueta y de pesa curta; lluminarias, castell de foch, tornabodas, tot s' ha vessat. La llangonissa tan bona com sempre y gens escassa al menys per qui suscriu. La de Vich es ja article *nacional* y á ser possible los en enviaria una mica, mal no fos sino per tastarla, ab aquest *correu* que, desgraciadament per vostés no atmet encárrechs fexuchs. Per l' altre *correu* m' hi comprometo lo dia que vostés m' assegurin y probin de que hi ha la seguretat complerta de que no s' hi pertres.—X. B.

DIETARI DEL PRINCIPAT

Ha sigut nombrat Vice-Rector d' aquesta Universitat lo Dr. D. Joaquím Rubió y Ors, degá del Claustre de la Facultat de Filosofia y Lletres. Perque 'ns honra 'l Dr. Rubió ab la seva amistat y ab sa valiosa col·laboració, y perque, además, es una de las primeras y mes simpáticas figuras de la causa catalanista, com á amichs y com á soldats de la pàtria catalana nos alegrém de la nova, y trametém al ilustre escriptor regionalista la mes coral enhorabona.

S' ha embarcat cap á Cádiz la estàtua de bronze del primer marquès de Comillas don Antoni López, fosa en los tallers de don Frederich Masriera y companyia. Dita estàtua te prop de tres metres d' alsada y deu esser colocada en lo dich de la Traslàntica, en lo centre d' una plasseta rodejada d' una capella, un hospital y escoles, tot de moderna construcció y obehint á un plan general.

Aviat comensarán en los expressats tallers, los treballs pera 'l vuydat en bronze de la estàtua equestre del general Prim, modelada per l' escultor Puiggener y destinada á Reus.

Lo dilluns passat las treballadoras de la fàbrica-vapor de don Joseph Casals, establerta en Canet de Mar, se declararen en *huelga* ab motiu de no conformarse á sufrir rebaixa en lo preu de sos salaris, que se 'ls hi proposá lo dissapte á mida que 'l majordom las hi anava pagant la setmanada. Los homes, temerosos de que prompte se 'ls hi proposaria lo mateix á n' ells, han apoyat á sas companyas, de modo que dita fàbrica ha quedat paralísada, venint á aumentar aquest fet las causas de miseria que pesan sobre aquella localitat.

Una de las solemnitats mes importants celebradas á Tarrassa en aquests dias de festa major, ha sigut la inaugural de la Exposició Agrícola. A ella assistiren representants del Capitá General, de la Diputació Provincial, de la Audiencia territorial, de la Societat Económica de Amichs del Pays, del Foment del Tre-

ball Nacional, del Institut Agrícola de Sant Isidro; varis diputats y periodistas. Ab motiu de la festa hi hagueren molts brindis y discursos, tots ells plens de promesas, s' enviaren telegramas d' agraïment á la Reyna, y 'l representant del Capitá general doná un visca á Catalunya, quin recort feya bona falta en la reunió.

Cavant en una vinya del terme de Cambrils, se trobaren quatre ó cinch dias ha, monedas de coure romanas, ab lo bust é inscripció del emperador Vespasiá.

No lluny del lloch ahont se feu la troballa, se descubriren fa alguns anys, al fer los clots pera plantarhi avellaners, algunas sepulturas de la época també romana.

Com sería molt possible passés per aquells indrets la Via Augusta, que conduhía de Roma á Cadiz, no es estrany que 's realisin troballas d' aquells remots temps.

Un hermós fenómeno meteorològich presenciaren á Olot moltes personas que prenían la fresca la nit del dimecrés al dijous passat. Eran las 11 y 10 minuts quan aparegué en lo zenit un aereolito que prengué en sa cayguda la direcció noroest, convertintse, al explotar, en brillants llums, bermella, blava y verda. Al cap d' un moment se deixá sentir un tró, semblant al de una barrinada.

Per més que es difícil fixar lo paratje en que va caurer, semblá per sa direcció que devia haver anat á parar en lo plá de Las Presas.

Es cosa de notar que al següent dia de la cayguda del aereolito cambiá lo temps descarregant tant forta una tempestat, que los llamps y trons se succehían sens parar. Per desgracia tenim que planyens dels danys causats per la pedra en part del vall de Bianya, y de la mort d' un bou per lo llamp en Sant Joan las Fonts, y Deu vulgui que hagi parat aquí lo mal, puix es de temer alguna major desgracia.

Ha sigut nombrat rector del Colegi de PP. Escolapis d' Olot lo Rvt. P. Felix Sors, exprovincial de las Escuelas Pias de Chile.

S' ha dictat una Real orde per la que s' aproba lo projecte de obras de defensa del ferrocarril del litoral, entre Arenys de Mar y Sant Pol, ab algunas esmenas beneficiosas á las poblacions fins avuy perjudicadas per la falta de circulació de trens. La companyia ha rebut, per conducte governatiu, l' orde de activar immediatament las obras.

Per R. O. lo govern ha concedit una subvenció de 3000 pessetas al Ajuntament de Tarrassa, per atendre al sosteniment de la Escola d' Arts y oficis d' aquesta ciutat.

L' Excm. é Ilm. Sr. Bisbe de Vich, ha publicat una Pastoral dirigida al Clero y poble fiel de la diócesis de Solsona, d' ahont es ara Administrador Apostòlich l' Excm. Morgades, en la que després de explicar los re-

ligiosos fins de la missió difícil que en aquest bisbat acaba de confiarli 'l Papa, diu: «No pensám esser vostre Messías, sino son Precursor, procurant per tots los medis possibles prepararli 'l camí y alcansar davant de la sabiesa y bondat de la Santa Sede y demés autoritats que puguin convenir la solució que, á vostre judici y també al Nostre, s' imposa per sí mateixa...»

Los treballs de construcció de la línia directa, en son últim tros de Fayon á Saragossa, s' han emprés ab afany y adelantan depressa.

Los deu contractistas que s' han encarregat de las obras, coneguts tots per llur activitat, s' están ja en sos llocs per empenyer los treballs, y l' enginyer que fe senyor Maristany á l' estranger, ab l' objecte d' adquirir lo material indispensable que en lo pays no 's fabrica.

Los ponts metàlichs y també tot lo material destinat á estacions, ha sigut confiat á la Maquinista Terrestre y Marítima d' aquesta ciutat, com los que te entregats per las seccions ja explotadas ó prompte á serho fins á Fayon.

De dos anys es lo plasso en que tots s' han compromés á dextar ultims los treballs, despertant aqueixa nova y poderosa empenya donada á las obras, gran alegría en tota la comarca que, ab rahó, espera veurer ocupats en ellas, com en l' anterior época, mes de 500 obrers, proporcionant axís lo sustent á altres tantas familias.

Divendres sortí cap á Madrid y son bisbat, nostre compatrici l' excelentíssim senyor Bisbe d' Astorga, doctor don Joan B. Grau. Lo senyor Bisbe de Barcelona y altres distingidas personas de nostra ciutat, despediren á tan il·lustrat compatrici, al que acompanyan en son viatge lo senyor Canonge doctor Anton Vilalta, y 'l reputat arquitecte senyor Gaudí.

Lo senyor Ministre de Foment ha cedit á nostra Real Academia de Ciencias, pera usarlos, varis instruments y aparatos procedents del Institut Geogràfic y Estadístich.

Ab motiu de celebrarse enguany en la ciutat de Vich, ab caràcter extraordinari, la festa que anyalment dedica al inllet Sant Miquel dels Sants, ha publicat lo canonge d' aquella Seu, Mossen Jaume Colléll una «Breu noticia del gloriós Sant Miquel dels Sants», contenint un facsimil de la fe de Batisme d' aquest Sant, y estampada ab un gust exquisit en la impremta de F. Giró.

Ha mort á Asuncion, capital del Paraguay, D. Joan Borrás y Ferrer, fill de Sitges, qui havia passat á aquella república á exercir la carrera de metje, en la que era una eminencia, y 'l professorat que ha fet célebre son nom en aquellas regions.

Al donar compte de sa mort un dels primers periódichs de la capital á dalt anomenada, diu: «Aquesta dolorosa mort deixa en nostra ciencia un buyt difícil de omplir, la desesperació y 'l dol en lo sí de sa fami-

lia, la anyoransa en los que en vida l' hi meresqueren lo titol d' amich y 'l sentiment en lo cor de tots.»

Alguns agents d' orde públich y municipals, detingueren lo dimecres á la tarde, cumplint las disposicions donadas per l' excelentíssim senyor Gobernador Civil y Alcalde Constitucional, á un venedor ambulat de llibres, que contenian láminas obscenas. Lo venedor fou conduhit á la Comandancia de la Guardia municipal y 'ls llibres han sigut entregats al senyor Gobernador civil. ¡Avant per aquí, que prou convé!

Una llarga y penosa malaltia ha acabat ab la vida de la virtuosa esposa de nostre amich y entusiasta catalanista D. Francisco Flos y Calcat.

Al pregar á Deu per l' ánima de la difunta nos associem de tot cor al sentiment que nostre amich experimenta, desitjantli la mes cristiana resignació.

Diuen de Tortosa, que de molts anys en aquesta banda no s' havia notat en aquella ciutat tant moviment en la exportació de fruytas, com aquest istiu.

Diumenge passat foren facturadas en la estació del ferrocarril mes de 25.000 kilos de fruyta, y l' embarch diari, per la mateixa via, pot calcularse com terme mitj entre 15 y 20.000 kilos.

NOTA BIBLIOGRÁFICA

Lo Sr. Coroleu, qui tan valiosa significació te en lo actual moviment de la literatura històrica catalana, acaba de publicar un interessant estudi sobre la obra capdal de nostra legislació lo «Códich dels Usatjes.»

Baix uns quants epígrafs, indicadors dels aspectes ó punts de vista principals en que puga considerarse una obra d' aquella especie, agrupa y presenta en correlació sintética totas, ó sisquera las mes características, de aquellas disposicions legals consuetudinarias, mostrant de passada y ab una breu indicació sos antecedents romans, visigots ó bizantins; las concordancias o coincidencias que 's notan ab altres coleccions legals dels temps mitj evals, sobre tot las castellanas; las interpretacions y conformitat ó desconformitat de sentit mostradas per los mes notables comentaristas de nostra pàtria y d' aquell' época en cada respectiva materia; explicant y justificant lo valor històrich de paraulas ó expressions jurídicas que 'n podriam dir d' época.

Justifica aixís y tot fent lo que 'l Sr. Coroleu s' acontenta de dir croquis dels Usatjes, l' objecte mes aviat polítich, realench y feudal que civil á que respongué l' idea y necessitat sentida de formarlos; la part principalíssima que per aixó hi té la regulació de las relacions entre las diferents categorías de senyors y de vassalls y la Potestat quasi sempre establerta en sentit reformador y progressiu respecte al estat general d' aquell temps; y ab aixó la perspicacia y 'l tino del Berenguer lo Vell y N' Almodís al estatuir tocant á las facultats y drets de la noblesa en lo sentit organisor

del cós social y evocador del Estat, preenunciant, dels primers, la obra de las monarquías europeas.

Es sobri fins al excés en comentaris y no s' allarga á generalisar en sentit apologètic, fugint la propensió de historiadors de las pátrias petites, y produheix aixís lo Sr. Coroleu una obra de severa exposició y sucinta informació d' utilíssima consulta. Lo mateix los qui després de tant temps de sentir á parlar de catalanisme vulguin tenir una idea breu y clara dels nostres Usatjes, que 'ls qui per volguerne fer un mes ampli estudi busquin fonts de coneixement respecte als mateixos, segurament llegiran ab detenció, gust y profit aquest opúscul. Donchs no cal dir, essent qui n' es l' autor, las qualitats d' istil, de composició y de forma que l' adornan y avaloran.

Son tercer y últim capítol, que n' es com complementari, lo constitueixen una série de notas enumerativas é indicativas del objecte dels Usatjes adventicis ó sia anyadits després de la primitiva compilació feta d' ordre dels mentats comtes de Barcelona, dels comentaristas y expositors de la mateixa, de las principals edicions que se n' han fet y de la autoritat y motius d' identificació que hi concorren.

J. S.

CRÓNICA RELIGIOSA

Ab motiu del Centenar de Sant Lluís Gonzaga, lo Paese de Perusa ha reproduhit una bellíssima poesia llatina que compongué lo Papa actual á la edat de quinze anys, quan estava de colegial en lo Colegi dels Jesuïtes de Viterbo. Fou alashoras molt celebrada y la única que 's considerá digna de premi de las presentadas á concurs pels alumns del dit Col·legi. En dita composició á mes de las qualitats literarias, hi resplandex la gran devoció que Joaquím Pecci en aquella tendra edat professava al Angélich Lluís.

Ja casi no queda home important en lo mon dels que mes influhexen en la direcció de la opinió pública que no s' hage ocupat de la Encíclica del Treball.

Ultimament ha escrit en lo *Temps* un dels seus articlets acostumats, Juli Simon, alabant en gran manera lo document pontifici.

Es una viva llástima que de resultas de las divisions entre catòlics, las últimas eleccions pera diputats al Parlament d' Holanda, han sigut favorables als liberals.

Segons informacions que ha rebut lo *Fremdenblatt* de Viena, lo Bisbe de Diakovar, Monsenyor Strossmayer, ha entaulat una correspondencia ab lo ministre de cultos de Servia, per regularisar la situació de la Iglesia catòlica en dit Estat.

En l' últim dia de las festas de Sant Lluís en la iglesia de Sant Ignasi de Roma, lo Cardenal Rampolla en nom y representació del Papa, ha ofert al altar del Sant un magnífich cálzer d' or ab la copa tota voltada

de turquesas. Dit cálzer era regalo de la Diócessis de Huesca, per lo Jubileu Sacerdotal de Lleó XIII.

Está ja completament decidida la celebració del Congrés internacional catòlich de Malinas. La sessió de obertura tindrà lloch lo dia 8 de Setembre.

Acaba de morir de un atach de feridura, l' arquebisbe de Colocza, cardenal Haynald. Tenia 75 anys y era un dels membres mes distingits del Sacro Col·legi.

A conseqüència de haverse apoderat lo govern italiá dels bens de las Confrarias, se comensan á tancar varias iglesias de Roma que 's mantenian de las rendas dels bens propis. La iglesia de Sant Roch es una de tantas y la de Santa Llúcia del *Gonfalonero*. Al tancar las portas los respectius rectors hi han posat un cartell, explicant la causa.

Lo Comte de Mun ha pronunciat un discurs en un *meeting* de obrers de Lyó, y en ell ha declarat que 'l moviment catòlich de restauració ha de partir de la jovenalla.

Lo dia de la festa de Sant Pere, segons costúm, lo Sant Pare ha benehit los *Palliums* destinats als Arquebisbes de tot lo mon, y que com es sabut se fan ab la llana dels anyells que 's benehexen lo dia de Santa Agnés.

S' ha parlat molt estos dias á França del acte del senyor Bisbe de Grenoble, Monsenyor Fava. Eran ben conegudas sas opinions que alguns tildavan de intransigents y havia mostrat sas aficions al monarquisme. Ara s' ha adherit ab una manifestació molt eloqüent y enérgica á lo que se 'n diu ara á França *politica del Cardenal*, ó sia al moviment iniciat per lo Emm. Lavigèrie. La premsa francesa y estrangera dona molta importancia á las declaracions del Il·lm. Fava. Lo *Courrier de Bruxelles*, diu: «L' Iglesia de França va á dexas de montar la guardia sobre la tomba de la monarquia, per tornar á pendre en lo sí de la nació francesa, lo lloch que li assigna la seva missió.»

Ha arribat á Roma lo colossal bloc de marbre de Carrara, destinat al monument que s' ha d' erigir en honor de Cristófol Colón en la ciutat eterna.

Pesa vint y dos mil kilos y ha estat feyna de tres á quatre dias carretejál, á forsa d' homes, desde la estació fins al taller del escultor Andreoni, que ha de fer la estàtua.

La societat catòlica *La Romain*, col·locará un busto del immortal descubridor, en Sant Onofre, al costat del sepulcre del Tasso.

Lo P. Schynze ha escrit de Buturibi una llarga carta á la *Gaceta Popular de Colonia*, donant preciosos datos sobre la ribera occidental del llach de Nyanza. Diu que no 's troban ja árabes en aquells indrets, y que per tant ha cessat allí 'l tráfic de negres.